

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 15/2023. (VII. 24.) AB HATÁROZATA

a csődbűncselekmény sértettjéről szóló 6/2018. Büntető jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság teljes ülése jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló legfőbb ügyészi kezdeményezés tárgyában – *dr. Dienes-Oehm Egon, dr. Márki Zoltán és dr. Szívós Mária* alkotmánybírók párhuzamos indokolásával – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a csődbűncselekmény sértettjéről szóló 6/2018. Büntető jogegységi határozat alaptörvény-ellenes, ezért a jogegységi határozatot megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának a Magyar Közlönyben való közzétételét.

I n d o k o l á s

I.

- [1] A legfőbb ügyész indítványában kérte, hogy az Alkotmánybíróság az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 37. § (2) bekezdése alapján állapítsa meg, hogy a Kúriának a csődbűncselekmény sértettjéről szóló 6/2018. Büntető jogegységi határozata alaptörvény-ellenes, és ezért a jogegységi határozatot közzététele időpontjától, 2018. július 27. napjától semmisítse meg. Az indítványozó álláspontja szerint a jogegységi határozat sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésén alapuló bírósághoz fordulás jogát, és az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésén alapuló jogorvoslathoz való jogot.
- [2] Az indítványozó utalt arra, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 404. § (1)–(2) bekezdése esetén a törvényi tényállás is tartalmazza, hogy az elkövetési magatartás megvalósításával az elkövető a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja. A (4) bekezdés megfogalmazásából pedig következtetni lehet arra, hogy a kielégítési sorrendben előbb álló hitelező vagy hitelezők az elkövetési magatartás megvalósítása folytán hátrányt szenvednek. Az indítványozó szerint e törvényi megfogalmazásokból egyrészt jól látható, hogy a csődbűncselekmény valamennyi fordulata elsődlegesen a hitelező vagy a hitelezők érdekeinek védelmét szolgálja. Ezzel összefüggésben utalt arra, hogy e megállapítás nincs ellentétben azzal, hogy a csődbűncselekmény a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között helyezkedik el, mivel a hitelező a piacgazdaság zavartalan működésének fontos láncszeme. Az indítványozó másrészt kiemelte, hogy álláspontja szerint kétséget kizáróan következik a törvényi megfogalmazásokból, hogy a bűncselekmény a sérelmet szenvedett hitelező vagy hitelezők jogát vagy jogos érdekét sértette.
- [3] Az indítványozó véleménye szerint a jogegységi határozat figyelmen kívül hagyja a csődeljárás, illetőleg felszámolási eljárás alatt lévő gazdálkodó szervezet vagyonának sajátos jogi helyzetét, vagyis azt, hogy az egyben a hitelező, illetőleg hitelezők kielégítési alapja is. Ebből következően a csődbűncselekmény megvalósító magatartás hatása kettős. E magatartás következtében – az adós gazdálkodó szervezet vagyonára vonatkozó hátrány bekövetkezésével egyidejűleg – ez a kielégítési alap is közvetlenül és szükségszerűen sérül, esetlegesen el is vész, ezzel a hitelező érdekséreleme is bekövetkezik. Az indítványozó szerint ezért a jogegységi határozatnak a közvetlenség hiányára alapított érvelése nem állja meg a helyét.
- [4] Az indítványozó álláspontja szerint a hitelező a jogegységi határozat meghozatalakor hatályban volt, a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: régi Be.) sértetti fogalmának – de az időközben hatályba lépett, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) sértetti fogalmának is – maradéktalanul megfelel. Ehhez képest azzal, hogy a jogegységi határozat a hitelező sértetti minőségét nem ismeri el, őt megfosztja a sértetti, magánféli, illetőleg pótmagánvádlói jogok – egyebek mellett az őket e minőségükben megillető fellebbezési jog – gyakorlásától. Mindezek az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdésébe ütköznek.

II.

- [5] 1. Az Alaptörvény hivatkozott rendelkezései:

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

[...]

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

- [6] 2. A 6/2018. Büntető jogegységi határozat rendelkező része:

„I. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 404. § (1) bekezdésébe és (2) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény sértette az a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet,

– amelynek vagyonát fizetési képtelenséggel fenyegető helyzete vagy fizetési képtelensége esetén az elkövető a Btk. 404. § (1) bekezdés a), b) és c) pontjában írt magatartások valamelyikével ténylegesen vagy színleg csökkenti, és ezzel a hitelezők kielégítését részben vagy egészben meghiúsítja; illetve

– amelynek a Btk. 404. § (1) bekezdés a), b) és c) pontjában írt magatartások valamelyikével fizetési képtelenné válását vagy annak látszatát idézi elő, és ezzel a hitelezők kielégítését részben, vagy egészben meghiúsítja.

II. A Btk. 404. § (4) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény sértette az a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet, amelynek valamely hitelezőjét az elkövető a felszámolás elrendelését követően a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvényben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesíti.

III. A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet hitelezője a Btk. 404. § (1), (2) és (4) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban nem sértett, ezért magánfélként polgári jogi igényt nem érvényesíthet, és pótmagánvádlóként sem léphet fel.”

III.

- [7] Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés e) pontja alapján az Alkotmánybíróság „a Kormány, az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész vagy az alapvető jogok biztosa kezdeményezésére felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját.” Az Alkotmánybíróság ezért mindenekelőtt megállapította, hogy a legfőbb ügyész kezdeményezése az Alaptörvény idézett rendelkezése szerinti jogosulttól érkezett.
- [8] Az Alkotmánybíróság az eljárása során megállapította, hogy az indítvány megfelel az Abtv. 52. § (1b) bekezdésében foglalt határozott kérelem követelményeinek is. A kérelem megjelöli azt a törvényi rendelkezést, amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására, és amely az indítványozó indítványozói jogosultságát megalapozza. Tartalmazza továbbá az indítvány az eljárás megindításának indokait, megjelöli az Alkotmánybíróság által vizsgálandó jogegységi határozatot, és az Alaptörvény megsértett rendelkezéseit, valamint annak indokait, hogy a kifogásolt szabály miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezéseivel. Végül az indítvány kifejezett kérelmet tartalmaz arra, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a támadott jogegységi határozat alaptörvény-ellenességét, és semmisítse meg azt.

IV.

- [9] Az Alkotmánybíróság elsőként áttekintette a csődbűncselekmény hatályos szabályozását, és az indítvánnyal támadott jogegységi határozatban foglaltakat.
- [10] 1. A csődbűncselekmény törvényi tényállását a Btk. 404. § (1), (2) és (4) bekezdése határozza meg. A Btk. 404. § (1) bekezdése szerint aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet fizetési képtelenséggel fenyegető helyzete esetén a) a vagyon vagy annak egy része elrejtésével,

- eltitkolásával, megrongálásával, megsemmisítésével, használhatatlanná tételével, b) színlelt ügylet kötésével vagy kétes követelés elismerésével vagy c) az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon a gazdálkodó szervezet vagyonát ténylegesen vagy színleg csökkenti, és ezzel a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- [11] A Btk. 404. § (2) bekezdése szerint az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet a) fizetéseképtelenné válását vagy annak látszatát az (1) bekezdésben meghatározott magatartások valamelyikével idézi elő, és ezzel vagy b) fizetéseképtelensége esetén az (1) bekezdésben meghatározott magatartások valamelyikével a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja.
- [12] A Btk. 404. § (4) bekezdése szerint aki a felszámolás elrendelését követően valamely hitelezőjét a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvényben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesíti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- [13] 2. A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa a legfőbb ügyész által benyújtott jogegységi indítvány alapján eljárva 2018. március 26. napján hozta meg a 6/2018. Büntető jogegységi határozatot. Eszerint a Btk. 404. § (1) bekezdésébe és (2) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény sértettje az a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet, amelynek vagyonát fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete vagy fizetéseképtelensége esetén az elkövető a Btk. 404. § (1) bekezdés a), b) és c) pontjában írt magatartások valamelyikével ténylegesen vagy színleg csökkenti, és ezzel a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja; illetve amelynek a Btk. 404. § (1) bekezdés a), b) és c) pontjában írt magatartások valamelyikével fizetéseképtelenné válását vagy annak látszatát idézi elő, és ezzel a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja. A Btk. 404. § (4) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény sértettje az a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet, amelynek valamely hitelezőjét az elkövető a felszámolás elrendelését követően a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvényben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesíti. A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet hitelezője a Btk. 404. § (1), (2) és (4) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban nem sértett, ezért magánfélként polgári jogi igényt nem érvényesíthet, és pótmagánvádlóként sem léphet fel.
- [14] A jogegységi határozat indokolása először a sértettként fellépő személy fogalmi ismérveit tekintette át. A Kúria ebben rámutatott, hogy kétségtelen ugyan, hogy minden bűncselekménynek van valamilyen következménye akár a szűkebb, akár a tágabb környezetre, ez azonban nem jelenti azt, hogy minden bűncselekménynek feltétlenül van eljárásjogi sértettje. Amennyiben a törvényi tényállás sem passzív alanyt, sem eredményt nem tartalmaz, akkor az adott bűncselekmény az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, és esetleges következménye a természetes vagy jogi személyre nézve csupán áttételes, így az ilyen bűncselekménynek nincsen sértettje. Ezzel szemben, ha a törvényi tényállás passzív alanyt – aki szükségképpen természetes személy – tartalmaz, akkor az őt ért sérelem egyben az eljárásjogi sértetti jogosultságot is megalapozza. Ugyanígy, ha a törvényi tényállás eredményt tartalmaz, ez esetben is – akár passzív alany nélkül is – fennállhat a sértetti jogosultság. Mindezek alapján a Kúria leszögezte, hogy az eljárási törvény helyes értelmezéséből az következik, hogy eljárásjogi sértettnek az a természetes vagy jogi személy tekinthető, akinek joga vagy jogos érdeke a bűncselekmény következtében kifejezetten saját személyéhez tapadóan vagy személyes érdekeit, vagyonát érintően sérelmet szenvedett, vagy a bűncselekmény azt veszélyeztette. Másképp fogalmazva sértettéről a büntetőeljárásban csak akkor beszélhetünk, ha a bekövetkezett jog- vagy jogos érdekbeli sérelem, illetve veszélyeztetettség az adott természetes vagy jogi személyre konkretizált és közvetlen.
- [15] A Kúria annak eldöntése során, hogy a hitelező a csődbűncselekmény sértettjének tekinthető-e, a védett jogtárgyból indult ki. E körben megállapította, hogy a csődbűncselekmény a Btk. XLI. Fejezetében a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között helyezkedik el, azaz jogi tárgya a gazdálkodás törvényes rendje, a pénzforgalom biztonságának megóvása. A gazdasági élet működésébe vetett hitelezői bizalom oltalmazása érdekében szükséges a gazdálkodó szervezet vagyonának közvetlen védelme, e vagyonnak a csökkenéstől, az elvonástól való megóvása, azon keresztül a hitelezők, a gazdaság működőképességének védelme. Azonban a közvetlenül védett jogi tárgy nem az egyes hitelezők vagyoni joga, hanem annál általánosabb értelemben a gazdálkodás rendje, a piaci folyamatok szereplőinek a védelme. Ez következik a csődbűncselekmény rendszerbeli elhelyezéséből is, az ugyanis nem a vagyon elleni, hanem a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között nyert szabályozást.
- [16] Ezután a Kúria azt vizsgálta, hogy a csődbűncselekmény tényállásában rögzített eredmény megalapozza-e

a gazdálkodó szervezet egyes hitelezőinek sértetti jogosultságát. A Btk. 404. §-a a csődbűncselekmény négy alapesetét szabályozza; a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben elkövetett csődbűncselekményt [(1) bekezdés], a fizetéseképtelenséget előidéző csődbűncselekményt [(2) bekezdés a) pont], a fizetéseképtelenségi helyzetben elkövetett csődbűncselekményt [(2) bekezdés b) pont] és a hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekményt [(4) bekezdés]. Az első három alapeset eredménye az, hogy a gazdálkodó szervezet vagyona ténylegesen – vagy színleg – csökken, a gazdálkodó szervezet fizetéseképtelenné válik, melynek további következménye a hitelezők kielégítésének teljes, vagy részleges megghiúsulása. A hitelezők kielégítésének megghiúsulása nem következhet be a fizetéseképtelen – vagy azzal fenyegető – helyzetben beálló vagyonszökkenés nélkül, az annak szükségszerű, további következménye. A negyedik alapeset eredménye, hogy egyes jogos hitelezői igények kielégítésével más jogos hitelezői igény (vagy igények) kielégítése részben vagy egészben megghiúsul. A bűncselekmény alapeseteiben írt magatartás a gazdálkodó szervezet fizetéseképtelenségével, felszámolási eljárás során történő megszűnésével jár. A bűncselekmény megvalósulásához az szükséges, hogy a hitelezői igények kielégítése részben vagy egészben megghiúsuljon.

- [17] A Kúria rámutatott, hogy a gazdálkodó szervezet a tartozás fedezetéül szolgáló vagyon elvonása vagy a vagyon kielégítési sorrend megsértésével történő felosztása folytán azt a sérelmet szenved el, hogy az állam csődvédelmi beavatkozása nélkül nem képes tartozásait teljesíteni, reorganizációra szorul, vagy megszűnik. Az elkövető magatartásával közvetlenül ezt az eredményt idézi elő, míg a hitelezői érdekek sérelme csupán ennek az eredménynek a további következménye. A hitelezők kielégítésének megghiúsulása a gazdálkodó szervezet vagyonának elvonásából vagy a kielégítési sorrend megsértéséből ered ugyan, azonban a hitelezők érdekeinek sérelme nem a bűncselekmény jogi tárgya, a bűncselekmény rendszerbeli elhelyezése alapján és a törvényi tényállás nyelvtani értelmezéséből is következően ez a sérelem csupán áttételes, míg a gazdálkodó szervezet érdekséreleme közvetlen. Ebből pedig az következik, hogy a hitelező, illetve hitelezők érdekeit a csődbűncselekmény csupán közvetetten sérti, ezért a hitelező eljárásjogi értelemben nem sértett. A bűncselekmény sértette a vagyonszökkenést – illetve a kielégítési sorrend megsértéséből eredő sérelmet – elszenvedő gazdálkodó szervezet.
- [18] A jogegységi tanács nem osztotta a legfőbb ügyész jogegységi indítványában kifejtett azon érvelését, mely szerint a csődbűncselekmény elkövetési magatartása következtében a hitelezők kielégítési alapja elvész, a hitelezők mindegyikét külön-külön éri a bűncselekmény által okozott kár, így a hitelezők önmagukban is megfelelnek a régi Be. 51. § (1) bekezdésében körülírt sértetti fogalomnak. A Kúria e körben utalt arra, hogy a Btk. 404. § (5) bekezdése a bűncselekmény büntethetőségét további feltételhez, jelesül a csődeljárás megindításához, a felszámolási eljárás elrendeléséhez vagy annak a ténynek a megállapításához köti, hogy a felszámolási eljárás megindítása a törvény kötelező rendelkezése ellenére nem történt meg. A tényállásszerű magatartás tehát még az eredmény bekövetkezése esetén sem büntethető, amennyiben az objektív büntethetőségi feltételek valamelyike hiányzik. Ebből is az következik, hogy sértett a büntetőeljárásban kizárólag a felszámolás vagy csődeljárás alatt álló gazdálkodó szervezet lehet.

V.

- [19] Az indítvány megalapozott.
- [20] Az Alkotmánybíróság az alábbiakban azt vizsgálta, hogy az indítványozó érvei alapján a jogegységi határozat sérti-e az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésén alapuló bírósághoz fordulás jogát.
- [21] 1. Az Alkotmánybíróság a bírósághoz fordulás jogát több határozatában értelmezte, és következetes gyakorlata szerint azt foglalja magában, hogy mindenkinek alanyi jogosultságot biztosít ahhoz, hogy jogát független és pártatlan bíróság előtt érvényesítse. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint az alapvető jogból következően az államra az a kötelezettség hárul, hogy a jogok és kötelezettségek elbírálására bírói utat biztosítson {5/2013. (II. 21.) AB határozat, Indokolás [42]}. Az Alkotmánybíróság emellett rámutatott, hogy a bírósághoz forduláshoz való jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye, amely szerint a jogi szabályozással szemben alkotmányos igény, hogy a perbe vitt jogokról a bíróság érdemben dönthessen {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [24]}. Önmagában a bírói út igénybevételének formális biztosítása ugyanis nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést {36/2014. (XII. 18.) AB határozat, Indokolás [69]}. Ennek érdekében a jogalkotónak olyan eljárást kell lehetővé tennie, amelyben az irányadó jogszabályi rendelkezések tükrében a bíró határozhat arról, mi jogos és

- mi nem az. A bírósághoz fordulás értelmét ugyanis az érdemi bírói döntés meghozatalának a lehetősége adja, amely megméri a peresített igényeket az alkalmazandó anyagi jog és eljárásjog mércéivel. A bírósági eljárás során követelmény, hogy a bíróság minden lényeges jogkérdést azonosítson, és azokban a jog értelmezése útján döntsön [17/2018. (X. 10.) AB határozat, Indokolás [47]; 8/2020. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [48]].
- [22] Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az Alaptörvény XXVIII. cikke szerinti bírósághoz fordulás jogának kettős tartalma van: egyrészt eljárási, másrészt anyagi jogi [5/2013. (II. 21.) AB határozat, Indokolás [51]]. Az eljárási tartalom szerint a perindítás joga nem korlátozható vagy nem zárható ki. Az anyagi jogi tartalom sérelme esetében ugyan van perindítási jog, de az anyagi jogi szabályozás kizárja az érdemi felülvizsgálatot, azzal, hogy nem ad lehetőséget a támadott döntés tartalmának vizsgálatára. Ilyen volt a köztisztviselők indokolás nélküli felmentése is, ahol az anyagi jogi szabályozás szerint a bíró csak a felmondás formális (eljárási) jogszerűségét vizsgálhatta, tartalmi (anyagi jogi) indokoltságát azonban nem [29/2011. (IV. 7.) AB határozat, ABH 2011, 181, 200.].
- [23] A bírósághoz fordulás jogának eljárási tartalma tehát azt jelenti, hogy az érintett a vitássá vált jogát vagy kötelezettségét bíróság előtt érvényesítheti. Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság utalt rá, hogy a bírósághoz fordulás alapvető joga nemcsak a beadványok előterjesztésének jogára szorítkozik, hanem a bírósági eljárásban a fél pozícióját biztosítja a személyeknek. A személyek alanyai, alakítói és nem tárgyai, elszenvedői a bírósági eljárásnak. Alkotmányos joguk van arra, hogy a bíróság az eljárásba vitt jogait és kötelezéseiket elbírálja (s ne csak az ezeket tartalmazó beadványról mondjon véleményt), és arra is, hogy lehetőséget kapjanak a bírósági döntés alapjául szolgáló tényállással és jogi kérdésekkel kapcsolatban nyilatkozataik megtételére [3238/2015. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [28]]. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor arra is rámutatott több döntésében, hogy nem sérti a bírósághoz fordulás jogát egy olyan perakadály megfogalmazása, amely alapján a bíróság a kereset teljesítésének konkrét eljárásjogi és anyagi jogi előfeltételeiről, az érvényesíthetőség elvi lehetősége felől dönt [például: 36/2014. (XII. 18.) AB határozat, Indokolás [71]–[74]].
- [24] A bírósághoz fordulás joga tehát általánosságban azt az elvárást támasztja a szabályozással szemben, hogy a vitássá vált jogokat és kötelezettségeket bíróság előtt lehessen érvényesíteni, és a peresített igényekről érdemi döntést hozhasson az eljáró bíróság.
- [25] 2. A jelen ügyben az indítványozó a bírósághoz fordulás jogának sérelmét részben arra tekintettel állította, hogy a jogegységi határozat annak következtében, hogy a hitelező sértetti minőségét nem ismerte el, őt megfosztotta a pótmagánvádlói jogok gyakorlásától. Az Alkotmánybíróság már több határozatában vizsgálta a pótmagánvád alapjogi kérdéseit, és ezekben az alábbiakra mutatott rá.
- [26] A pótmagánvadás eljárás a büntetőeljárás törvény értelmében a sértett által az eljárás megszűnését eredményező hatósági döntés esetén kezdeményezhető. A pótmagánvádoló a büntetőeljárásban kettős szerepet tölt be: egyrészt ő a bűncselekmény sértettje, így megilletik a sértett jogai, másrészt a közvádoló helyébe lépve gyakorolja a vádhatóság jogosítványait. A pótmagánvádoló jogosítványainak a köre a büntetőeljárásban a sértetti jogosítványokhoz képest ezért kétségtelenül szélesebb. A különbség pedig a jogalkotó azon elhatározásából fakad, amelynek eredményeként a sértettek meghatározott körét a pótmagánvadás eljárásban az állami büntetőigény érvényesítésének a lehetőségével ruházta fel. A pótmagánvádoló minőség tehát az állami büntetőigény érvényesítésére való állami felhatalmazás által válik tartalmasabbá, mint a sértetti szerep [3384/2018. (XII. 14.) AB határozat, Indokolás [27]].
- [27] Az Alkotmánybíróság több döntésében hangsúlyozta, hogy a pótmagánvád jogintézménye a vádkorrektívumok rendszeréhez tartozik [3014/2013. (I. 28.) AB végzés, 3207/2016. (X. 17.) AB végzés, 11/2017. (V. 26.) AB határozat]. A büntetőigény érvényesítésének olyan eszköze, amely az ügyész közvádloi monopóliumának gyakorlása eredményeként bizonyos, a sértetteket hátrányosan érintő következmények kiküszöbölésére szolgálhat. Az Alkotmánybíróság szerint a törvényhozónak nem volt alkotmányos – akár a tisztességes bírósági eljáráshoz való jogból, akár más alapjogból levezethető – kötelezettsége a pótmagánvád intézményének bevezetésére, így „[a] törvényhozó viszonylag tág mérlegelési jogkörébe tartozik annak eldöntése, hogy a pótmagánvádra milyen esetekben ad lehetőséget, és milyen esetekben zárja ki” [14/2015. (V. 26.) AB határozat, Indokolás [33]]. Abban a körben ugyanakkor, amelyben a jogalkotó a sértett pótmagánvádlokként történő fellépését megengedi, mind a törvényi szabályozásnak, mind a jogintézmény alkalmazásának összhangban kell állnia az Alaptörvény rendelkezéseivel. Ezen összhang vizsgálata pedig az Alkotmánybíróság feladata.
- [28] Az Alkotmánybíróság a pótmagánvád jogintézményével kapcsolatos határozataiban hangsúlyozta azt is, hogy a büntetőeljárás célja a büntetőhatalom gyakorlása során az állami büntetőigény érvényre juttatása. Az Alaptörvény 29. cikk (1) bekezdése értelmében a legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádoló az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője. Az ügyészség közvádloi funkciójából következően a közvádra üldözendő bűncselekmények esetén a vádemelésről vagy

- annak elejtéséről – a pótmagánvád törvényben meghatározott eseteit kivéve – kizárólag az ügyészség dönthet; ezt a döntését más szerv nem vizsgálhatja, és nem kényszerítheti az ügyészséget a vádemeléssel vagy a vád elejtésével kapcsolatos döntésének megváltoztatására. A büntetőigény érvényesítésére vonatkozó felhatalmazás kizárólagosságát ugyanakkor maga a jogalkotó oldotta fel a pótmagánvád jogintézményének a bevezetésével {3384/2018. (XII. 14.) AB határozat, Indokolás [36]}.
- [29] Az Alkotmánybíróság fentiekben hivatkozott gyakorlata alapján megállapítható, hogy bár a pótmagánvád intézményének bevezetése az Alaptörvényből kényszerítően nem következik, ugyanakkor a törvényhozó a büntetőeljárás során bizonyos esetkörben, az ott meghatározott feltételekkel mégis lehetővé tette a hatályos eljárásjogi törvényben a sértett számára a büntetőigény bíróság általi elbírálásának kezdeményezését.
- [30] 3. Az Alkotmánybíróság a fentiekre tekintettel szükségesnek tartotta a pótmagánvadás eljárás törvényi kereteinek a rövid áttekintését. Mivel a jelen indítvánnyal támadott jogegységi határozatot a Kúria a korábban hatályos büntetőeljárás törvény alapján folytatott bírósági gyakorlatra tekintettel hozta meg, ezért az Alkotmánybíróság a hatályos Be. rendelkezései mellett a régi Be. szabályaira is figyelemmel volt.
- [31] A régi Be. rendelkezéseiben [rég. Be. 53. § (1) bekezdés] a pótmagánvádlóként történő fellépés jogával a jogalkotó a büntetőeljárás alanyai közül a sértettet ruházta fel. A régi Be. 51. § (1) bekezdése értelmében „[s] értett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette”.
- [32] A régi Be. 53. § (1) bekezdése taxatív felsorolását tartalmazta azon eseteknek, amikor az ügyész döntése alapján a büntetőügyet bíróság nem bírálta el, és ezért a pótmagánvád megengedett volt [rég. Be. 53. § (1) bekezdés a)–e) pontja, továbbá 199. § (2) bekezdés, 501. § (4) bekezdés]. Ezen szabályból következően pótmagánvádlói vádindítvány csak közvádra üldözendő bűncselekmény miatt volt előterjeszthető, akkor tehát, ha az eljárásban az ügyész részt vett, és az állami büntetőigény érvényesítéséről lemondott. A régi Be. 53. § (1) bekezdése ezen felül a sértett pótmagánvádlóként történő fellépésének a lehetőségeit az „e törvényben meghatározott” esetekre szűkítette. Azt, hogy mely esetekben nem járhatott el pótmagánvádló, a törvénykönyv széttagoltan, egymással nem összekapcsolt rendelkezésekben határozta meg. Ilyen szűkítés volt például, hogy a pótmagánvádlói vádindítvány csak meghatározott eljárásjogi határidőn belül volt előterjeszthető [rég. Be. 229. § (1) bekezdés, 267. § (3) bekezdés], valamint, hogy kötelező volt a pótmagánvádló ügyvédi képviselése (rég. Be. 230. §).
- [33] A Be.-ben a pótmagánvadás eljárás szabályait a jogalkotó alapvetően nem változtatta meg, ugyanakkor a sértett fogalmát pontosította. A Be. 50. §-a a sértetti minőség megállapításához a jog- vagy a jogos érdekbeli sérelem, illetőleg veszélyeztetés közvetlenségét kívánja meg. A Be. 54. §-a alapján az a sértett minősül pótmagánvádlónak, „aki vagy amely az e törvényben meghatározott esetekben közvádra üldözendő bűncselekmény miatt a vádat képviseli.” A jogalkotó tehát explicit módon rögzítette, hogy a magánvadás cselekmények sértettjei számára a pótmagánvádlói fellépés lehetősége nem áll fenn.
- [34] A pótmagánvadás eljárás szabályait a jogalkotó önálló fejezetben, a Be. 787–795. §-ában helyezte el. A megoldás elsősorban formai és kevésbé tartalmi változásokat hordoz. Így a Be. 787. §-a egybefoglalva rögzíti azon eseteket, amikor helye van, illetőleg amikor nincs helye pótmagánvádlóként történő fellépésnek. Lényeges újítás a 789. § kifejezett felhatalmazása az ügyészség számára, hogy a vád képviselését a pótmagánvádlótól az eljárásban egy alkalommal átvegye. A régi Be. 311. § (2) bekezdése ugyanis tartalmazott ugyan útmutatást arra az esetre, ha az ügyész a vád képviselését a pótmagánvádlótól vette át – méghozzá azt, hogy a vádat nem ejtheti el, csupán elállhat a vád képviselésétől –, anélkül azonban, hogy az átvétel lehetőségét, feltételeit és következményeit szabályozta volna. Az új szabály törvényi rögzítésének a jelentősége abból fakad, hogy a jogalkotó ilyen módon tette egyértelművé: a pótmagánvádló fellépése nem jelenti azt, hogy az ügyészség az állami büntetőigény érvényesítéséről véglegesen lemondott. A vád képviselésének az átengedése az ügyészség döntésétől függően lehet átmeneti, ugyanakkor ez utóbbi döntés meghozatalára, vagyis a vád képviselésének az átvételére az ügyészség adott eljárásban csak egyszer jogosult.
- [35] Lényeges kiemelni a fentiek alapján, hogy a jogalkotó mind a korábban, mind a jelenleg hatályos törvényi szabályozásban a büntetőeljárás alanyai közül csak a sértett számára és csak meghatározott feltételek teljesülése esetére tette lehetővé a pótmagánvádlóként történő fellépést. A jogalkotó döntése értelmében így a bírósághoz fordulás joga valamennyi olyan sértettet megillet, akik, illetve amelyek esetében ezen feltételek teljesülnek, és kizáró okok sem állnak fenn. A sértetti minőségnek, az egyéb feltételek teljesülésének és a kizáró körülményeknek a vizsgálata az egyedi ügyekben eljáró bíróságok feladata.
- [36] A bírói gyakorlatot alapvetően a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma 90/2011. BK véleménye határozza meg. A BK vélemény mindenképp utal arra, hogy a régi Be. nem határozza meg kifejezetten a sértett pótmagánvádlókénti igényérvényesítésének anyagi jogi kereteit. A legfőbb bírói fórum értelmezése szerint „[a] sértett – pótmagánvádlóként – büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha passzív

alanya a közvádra üldözendő bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt tartalmaz. Általában kizárt a pótmagánvád, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be. [...] Ha a törvényi tényállás sem passzív alanyt, sem eredményt nem tartalmaz, akkor az adott bűncselekmény az állami, társadalmi, vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s esetleges következménye konkrét természetes, vagy jogi személyre nézve csupán áttételes. Ebben az esetben pótmagánvádnak általában nincs helye. Ha a törvényi tényállás passzív alanyt (aki szükségképpen természetes személy) tartalmaz, akkor az őt ért sérelem egyben az eljárásjogi sértetti jogosultságot is megalapozza. Ugyanígy, ha a törvényi tényállás eredményt tartalmaz; ez esetben is (akár passzív alanyiség nélkül is) fennállhat a sértetti jogosultság, illetve a pótmagánvádlókénti fellépés lehetősége.”

- [37] A kialakult bírói gyakorlat szerint körültekintően kell vizsgálni az egyes esetekben azt, hogy a sértetti igény alapja csupán egyszerű károsulti, vagyoni jogi érdek, avagy a büntetőjogi érdekhez szorosan kötődő, abban gyökerező olyan jog- vagy jogos érdekbeli sérelem, illetve veszélyeztetettség, amely az adott (természetes vagy jogi személy) sértettre konkretizált és közvetlen. Ezért mindig a konkrét törvényi tényállás mentén vizsgálandó, hogy pótmagánvádnak, ekként a sértett általi büntetőigény érvényesítésének helye van-e. Ennek eredményeként dönthető el ugyanis, hogy az adott bűncselekmény esetében a vád jogosulttól származik-e (EBH 2009.1941., EBH 2009.1942., EBH 2010.2125.).
- [38] A régi Be. alapján kialakult bírói gyakorlat tehát a pótmagánvádlókénti fellépés szempontjából sértettnek elsősorban a bűncselekmény anyagi jogi értelemben vett passzív alanyát, illetőleg a bűncselekményi tényállásban foglalt materiális eredmény elszenvetőjét tekintette, azzal, hogy mindig a konkrét törvényi tényállás mentén vizsgálandó, hogy pótmagánvádnak, ekként a sértett általi büntetőigény érvényesítésének van-e helye.
- [39] 4. Az Alkotmánybíróság a fentiekben már utalt arra, hogy a hatályos Be. 50. §-a a sértetti minőség megállapításához – a korábbi szabályozást pontosítva – a jog- vagy a jogos érdekbeli sérelem, illetőleg veszélyeztetés közvetlenségét kívánja meg. A Be. e módosításának jogalkotói céljával összefüggésben az Alkotmánybíróság utal arra, hogy a jelen ügyben figyelembe vette az igazságügyi miniszternek a 13/2023. (VII. 13.) AB határozat alapjául szolgáló ügyben előterjesztett állásfoglalását.
- [40] Az igazságügyi miniszter mindenekelőtt utalt arra, hogy a Be. megalkotásakor kiemelt jogalkotói cél volt a sértettek érdekeinek hangsúlyosabb védelme. Ennek többek között egyik eleme a sértett fogalmának pontosítása volt, tekintettel arra, hogy a sértett törvényi meghatározásának döntő jelentősége van a büntetőeljárások során. Többek között azért, mert aki sértettnek minősül, meghatározott eljárási jogosítványokat gyakorolhat a büntetőeljárás során.
- [41] Az igazságügyi miniszter kifejezetten utalt arra, hogy a Be. kodifikációja során jogalkotói cél volt továbbá, hogy a Be. ne tartsa fenn a sértett sok bizonytalansággal övezett korábbi fogalom meghatározását, az új fogalommal kifejezett szándék volt a lehetőség biztosítása a joggyakorlat számára, hogy a sértetti pozíció és a bűncselekménnyel okozott sérelem közötti kapcsolatot újraértelmezze. A sértett fogalmában a Be. hatálybalépésével bekövetkező változások azért sem tekinthetők technikai módosításnak, mert a közvetlenség mint új fogalmi elem bevezetése új kapcsolatot teremt az eljárásjogi pozíció és a bűncselekmény következménye között, másrészt a fogalom módosítására a joggyakorlatban felmerült problémák azonosítására tekintettel kerül sor.
- [42] Összességében az igazságügyi miniszter kiemelte, hogy a sértetti fogalom meghatározásakor az eredeti jogalkotói cél nem a sérelem megszorító értelmezésére irányult. A sérelem közvetlenségének megállapítása tekintetében – annak sokszínűségére tekintettel – az volt a cél, hogy a közvetlen jogsértés és veszélyeztetés fennállásának vizsgálatára a konkrét, vádindítványban leírt történeti tényállás szerinti bűncselekményt érintően, ügynként mérlegelve kerüljön sor.
- [43] 5. Az Alkotmánybíróság ismételten hangsúlyozza: a jogalkotó a Be. fentiekben hivatkozott rendelkezéseiben részletesen meghatározta azon szempontokat, amelyek alapján a bíróságoknak az egyedi esetekben döntést kell hozni arról, hogy a pótmagánvádlóként történő fellépés lehetőségét biztosítják-e. A jogalkotó döntése értelmében a bírósághoz fordulás joga valamennyi olyan sértettet megillet, akik, illetve amelyek esetében a törvényben rögzített feltételek teljesülnek, és a törvényben meghatározott kizáró okok nem állnak fenn. Ilyen kizáró okot a szabályozás kifejezetten a csődbűncselekménnyel összefüggésben nem tartalmaz.
- [44] Az indítvánnyal támadott jogegységi határozat ugyanakkor egyértelműen kimondja, hogy a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet hitelezője a Btk. 404. § (1), (2) és (4) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban nem sértett.

- [45] A Kúria jogegységi határozata ezáltal általában kizárja a hitelezők pótmagánvádlóként történő fellépésének lehetőségét és azt, hogy a bíróságok a fentiekben bemutatott gyakorlatnak megfelelően a konkrét törvényi tényállás mentén vizsgálják, hogy pótmagánvádnak, ekként a sértett általi büntetőigény érvényesítésének helye van-e. Ennek folytán a jogegységi határozat arra sem ad teret a konkrét ügyben eljáró bíróság számára, hogy a Btk. 404. § (1) bekezdésében meghatározott konjunktív eredményt értékelhesse a sértetti minőség megállapítása szempontjából. A Btk. 404. § (1) bekezdése ugyanis kifejezetten tényállási elemként határozza meg: az elkövető az előidézett vagyonsökkenéssel „a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja”.
- [46] Az Alkotmánybíróság kiemeli, hogy jelen ügyben is tekintettel volt arra a következetes gyakorlatára, amely a bírói hatalmi ág önálló jogszabály-értelmező tevékenységének jelentőségét hangsúlyozta. E döntésekben többek között rámutatott: a jogalkalmazás egységességének biztosítása érdekében többféle alkotmányos megoldás lehetséges az igazságszolgáltatás rendszerén belül. Önmagában azzal a ténnyel nem sérül a jogalkotói hatalom, benne a törvényhozói hatalmi ág alkotmányos jogköre, hogy a bírói hatalom a jogszabályoknak egységesen alkalmazandó tartalmat ad. A „bírói jogalkotás”, amíg az kizárólag a jogszabályok értelmezésén alapul (amíg a bírói-ítélkezési hatalom nem veszi át alapvetően és közvetlenül a jogalkotás funkcióját), nem kerül ellentétbe a hatalommegosztás elvével {11/2015. (V. 14.) AB határozat, Indokolás [27]; 2/2016. (II. 8.) AB határozat, Indokolás [40]}.
- [47] Összességében a konkrét ügyben az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a Kúria támadott jogegységi határozatának az a rendelkezése, amely eleve kizárja csődbűncselekmény esetén a hitelezők sértetti minőségének a megállapítását, sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésén alapuló bírósághoz fordulás jogát.
- [48] Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy következetes gyakorlatának megfelelően a jelen ügyben sem vizsgálta a Kúria jogegységi határozatában foglalt jogértelmezés szakjogi helyességét, és nem foglalt állást abban a kérdésben, hogy a hitelező a csődbűncselekmény sértettjének minősül-e. A bírósághoz fordulás jogának alkotmányos tartalma alapján azt ugyanakkor általában nem lehet kizárni, hogy a pótmagánvádlóként fellépni kívánó hitelező olyan közvetlen jogsérelmet igazoljon, amely a sértetti minőségét megalapozná. Ebből következően az Alkotmánybíróság kizárólag azt a tényt értékelte, és az alapozta meg a Kúria jogértelmezésének alaptörvény-ellenességét, hogy e jogértelmezés következtében eleve kizárttá vált a pótmagánvádlói fellépés lehetősége, annak ellenére, hogy nincs olyan törvényi rendelkezés, amely ex lege kizárná a pótmagánvád lehetőségét csődbűncselekmény esetén.
- [49] 6. Miután az Alkotmánybíróság a támadott jogegységi határozatnak az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésébe való ütközését a bírósághoz fordulás jogával összefüggésben megállapította, kialakult gyakorlatának megfelelően az indítványozó által állított további alaptörvény-ellenességet – így a jogorvoslathoz való jog állított sérelmét – nem vizsgálta.
- [50] 7. Az Alkotmánybíróság a 3384/2018. (XII. 14.) AB határozatban foglaltaknak megfelelően ebben az ügyben is utal rá, hogy a Be. hatálybalépése és a pótmagánvádlóra irányadó szabályozás megváltozása – különösen a Be. 50. és 54. §-ára, valamint a Be. 787. § (3) bekezdés c) pontjára figyelemmel – szükségessé teszi a BK vélemény felülvizsgálatát.
- [51] 8. Az Alkotmánybíróság az alaptörvény-ellenesség megállapítására tekintettel az Abtv. 44. § (1) bekezdés második mondata alapján elrendelte határozatának a Magyar Közlönyben történő közzétételét.

Budapest, 2023. július 11.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Czine Ágnes s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Handó Tünde s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Márki Zoltán alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [52] 1. A határozatot támogattam, az alaptörvény-ellenesség [a XXVIII. cikk (1) bekezdésébe ütközés] megállapításával és a 6/2018. Büntető jogegységi határozat megsemmisítésével egyetértek.
- [53] Ugyanakkor az indokolás kapcsán eltérő az álláspontom a pótmagánvád jogintézménye, a pótmagánvádlás rendeltetését illetően, amit párhuzamos indokolásban csatolok [Abtv. 66. § (3) bekezdés]. Jelen határozat esetében ez csupán szakjogi nézeteltérés; lényegét tekintve pedig megegyező a 9/2022. (V. 25.) AB határozat esetében különvéleményemben, a 28/2022. (XI. 8.) AB határozat esetében pedig párhuzamos indokolásomban foglaltakkal.
- [54] 2. Kétségtelen, hogy jelen ügyben jelentősek a szakjogi kérdések; ugyanakkor egyetértek azzal, hogy a támadott jogegységi határozat egyenes következménye, miszerint egy arra jogosult az igényérvényesítési lehetőségére nem lett jogosult, mondván a csőd eljárás alá vont, tehát adós „gazdálkodó szervezet hitelezője a Btk. 404. § (1), (2) és (4) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény miatt indult büntető eljárásban nem sértett, ezért magánfélként polgári jogi igényt nem érvényesíthet, és pótmagánvádlóként sem léphet fel”.
- [55] Jog értelmezése jelentheti a jog értelmének hajlítását, azonban nyilvánvalóan nem vezethet a jog megtörésére, s különösen nem eredményezheti a joghoz hozzáféréstől való elzárást.
- [56] A jogegységi határozat szerinti jogértelmezés a büntetőigény érvényesítésének lehetőségét annak szolgáltatta ki, aki mint adós gazdálkodó szervezet tartozik a hitelezőnek. A hitelező pedig – aki (értelemszerűen) a saját vagyona terhére korábban a kölcsönt biztosította, aminek visszafizetése nem történt meg, illetve meghíúsult – sem magánfélként, sem pótmagánvádlóként nem léphet fel. Holott nyilvánvalóan a hitelező az, aki a pénzt nem kapta vissza.
- [57] Ehhez képest – amint a jogegységi határozat indokolásának VI. pontja egyébként egyértelműen rögzíti is – sértettnek az adós (fizetésképtelen) gazdálkodó szervezetet kell tekinteni, neki áll jogában az elkövető ellenében magánfélként, avagy pótmagánvádlóként fellépni.
- [58] 3. Kétségtelen, hogy a gazdasági vonatkozású büntetőjogi, büntetőeljárás jogalkalmazást igénylő kérdések esetében megfigyelhető a (büntető)bírói, jogalkalmazói vonzódás, hogy a jogértelmezés terhet a polgári/gazdasági jogból átemelt megoldással, fogalmisággal övezzék, igazolják. A gyakorlatban ennek számos jele van, ami azonban azzal a kockázattal jár, hogy közben szem elől tévesztődik, miszerint
- büntetőigénye az államnak és nem az egyénnek van; a bűncselekmény elkövetésekor az államnak és nem a sértettnek keletkezik büntetőigénye az elkövető megbüntetésére,
 - a (károkozással járó) bűncselekményt valakin vagy valaki ellen követik el,
 - a bűncselekmények a társadalom jogi rendjének sérelmét jelentik, és a büntetés joga kizárólag az államot mint közhatalmat illeti,
 - az Alaptörvény nem (amint a korábbi Alkotmány sem) biztosít alkotmányos jogot a büntetőigény létének vagy hiányának kizárólagos bírósági eldöntésére.
- [59] Ezért lehet azt mondani (történetileg is igazolható elvi alapon), hogy a pótmagánvádló általi büntetőigény érvényesítése – amint más vádló esetében is – a büntető anyagi joghoz kötött. Jogalapját a büntető anyagi jog képezi.
- [60] Nem az adott sértetthez igazodó az anyagi jog, hanem a meglévő anyagi jogtól függ, hogy a magánsérelemnek van-e jelentősége, és ehhez képest a magánsérelem érvényesítésének van-e lehetősége.
- [61] Ez kétségtelen eltérő a polgári jogi – „önmagában a sérelem okozása felelősséget teremt” – felfogástól. A büntetőjog lényege valamely konkrét magatartás büntetendővé nyilvánítása.
- [62] 4. A büntetőigény alapja a Btk. szerinti törvényi tényállás. Annak tartalma eleve meghatározza a büntetőigény keretét, amin értelemszerűen nem változtathat, ha érvényesítését az állam eleve (magánvád) vagy a hiányzó közvád pótlása végett (pótmagánvád) átengedi.
- [63] A sértett (mint fogalom) olyan jogsértés szenvedője, akin, illetve aki ellen bűncselekményt követtek el, illetve a bűncselekményből származó a sérelme; ehhez képest nem azonos a károsult fogalmával, akinek sérelme nem feltétlen bűncselekményből eredő.

- [64] A polgári jogi igény sem valójában sértetti, hanem károsulti jog; elnevezése szerint csupán attól „polgári jogi”, hogy nem polgári perben, hanem büntetőperben érvényesített, s ekként a megnevezés csupán a büntetőigénytől való megkülönböztetést szolgálja. A jogigény mibenléte adja meg a valódi jelentéstartalmat, s az eljárási jogi (Be. szerinti) fogalom meghatározás pedig ennek csupán a lekötése. A polgári jogi igény büntetőperben való érvényesítése pedig az adhéziós eljárás adta könnyítés.
- [65] 5. A Be. meghatározza sértett fogalmát, ami azonban
- nem azt jelenti, hogy ebből a fogalom meghatározásból (avagy fogalmiságának változásából) fakadna a büntetőigény;
 - nem azt jelenti, hogy a sértett fogalmának kizárólag eljárásjogi rendeltetése lenne;
 - azt sem jelenti, hogy a Be. e rendelkezése adja a sértett által érvényesített büntető- (vagy polgári jogi) igény anyagi jogi alapját, és szabja meg a keretét.
- [66] A sértett (eljárási) törvényi fogalma magánvád esetében azért nem központi kérdés, mert a törvény eleve – és hagyományosan – olyan bűncselekményeket utal magánindítványra, melyeknek van passzív alanya, bizonyos esetben pedig eredménye is. Ugyanez a helyzet a magánindítványi viszontközvadás bűncselekmények esetében.
- [67] Világos megfontolás tehát a jogalkotó részéről (aki megmondja, mi a bűn), hogy a sértett az anyagi joghoz (a jogalaphoz, a jogakarathoz) a passzív alany és az eredmény útján (révén) kapcsolódik. Ennek indoka, hogy a törvényi tényállásban e két – nem szükségképpen, csupán esetleges – elem (illetve annak megfogalmazása) mutatja azt a törvényhozói szándékot, ami egyaránt büntetőjogi jelentőséget tulajdonít a köz- és magánsérelemnek (káros következménynek), s mindkettőt büntetőjogilag kiperelhető igénynek tekinti.
- [68] Amint magánvádas ügyben – csupán a Be. sértett fogalma alapján – nem lesz sértett, aki nem passzív alanya a magánvádas bűncselekménynek, akként pótmagánvád esetében sem lehet másként. Különben magánvád esetében kötöttebb, pótmagánvád – tehát a súlyosabb – esetében pedig kötetlenebb lenne a „magán” vádló perjogi lehetősége, ami semmivel nem indokolható.
- [69] A tényállás e két elemével összefüggő további (szintén hagyományos és értelemszerű) elvárás, hogy a sérelem a vádoló számára közvetlen legyen. Ennek (értelemszerűen) kettős feltétele részint, hogy az adott bűncselekmény közvetlenül okozza, részint pedig, hogy az adott (vádoló) sértettnél közvetlenül keletkezzen. Ez fejezi ki ugyanis, hogy a bűncselekmény a sértett (a vádoló) ellen irányult. A büntetőjogi (anyagi jogi) érdeklődéssel szoros kötöttségre utal a Be. azon rendelkezése is, ami a sértettnél „az ellene elkövetett bűncselekményre” vonatkozó iratok megismerésének lehetővé tételét írja elő.
- [70] Mindezzel összhangban a Be. alapján a sértett (mint magánfél) büntetőeljárásban csak azt a polgári jogi igényt érvényesítheti, ami a vád tárgyává tett cselekmény következtében keletkezett. Következetes ítélkezési gyakorlat szerint pedig ennek értelmében csak a bűncselekmény sértettjénél és a bűncselekmény közvetlen következtében keletkezett polgári jogi igény érvényesíthető büntetőeljárásban [BH 1974/294., 1978/66., 1984/439., 1989/383., 1989/393., 1990/328., 1997/429.].
- [71] Ha pedig a sértett polgári jogi igénye büntetőperben érvényesíthetőségének feltétele a sérelem közvetlensége, a távoli következmény pedig közömbös, akkor nyilvánvalóan büntetőigénye érvényesítésének lehetősége sem lehet annál tágabb. (Vagyis nem fordulhat elő, hogy a sértett a büntetőperben vádigényt érvényesíthet, viszont polgári jogi igényt nem – ez a közvetlenség elvárásának indoka.)
- [72] Valójában ez utóbbi (magától értetődő) felismerésből vont következtetést a kúriai joggyakorlat a XX. és a XXI. század elején egyaránt arra, hogy a közvetlen sérelem megléte megkívánta a pótmagánvádláshoz.
- [73] Ez tehát – álláspontom szerint – nem a sértett eljárásjogi fogalmának újkori fejlődése, hanem a pótmagánvád természetes velejárója.
- [74] 6. A jogalkotó pedig – aki nem vállalta fel annak kínját, hogy kimerítően megadja a pótmagánvádra tartozó bűncselekményeket (szemben a magánváddal) – csupán jó érzékkel felismerte, hogy a „közvetlen” sérelem feltétele olyan, ami egyértelműsége folytán kodifikálható.
- [75] Az azonban nem állítható jogi alapossággal, hogy ezáltal az eljárási jog, avagy a jogalkalmazó büntetést kreál, „büntetcsináló” felelősséget kapott volna. A „közvetlen” sérelem, illetve ennek a pótmagánvádló sértetti fogalmánál való megjelenése tehát nem új feltétel, hanem csupán természetes kodifikációs következmény.
- [76] Ekként pótmagánvád esetében a büntetőigény érvényesítése szintén az anyagi jogba zárt. Az adott bűncselekmény törvényi tényállásának, illetve az azt megvalósító magatartás függvénye. (A Bkv. 90. számú állásfoglalása ezt tartalmazza.)

- [77] 7. Ami pedig a határozat érdemét illeti, megemlítem a következőket. A csődbűncselekmény (Btk. 404. §) jogi tárgya, valamennyi fordulatát illetően kétségtelenül a hitelező(k), a hitelezői érdek védelme. A bűncselekmény passzív alanya pedig kétségtelen az, akin vagy aki ellen a bűncselekményt elkövetik. Következésképpen – s nem érintve a Kúria, illetve a bíróságok értelmezési szabadságát – kétségtelen, hogy a bűncselekmény a hitelező(k) ellenében van elkövetve.
- [78] Az elkövetőnek egy adott gazdálkodó szervezetet fizetésképtelenségbe (stb.) vezető magatartása által pedig bár kétségtelen sérül az adott gazdálkodó szervezet érdeke is, viszont a tárgyasult veszteség kétségtelen a hitelezőnél keletkezik. Ezt egyértelműen kifejezi a Btk. 404. §-a, miszerint „a hitelező kielégítését meghiúsítja”; magyarul nem történik meg a tartozás visszafizetése (ami a hitelező oldalán egyértelműen kár bekövetkezte).
- [79] Ehhez képest pedig a hitelező – anyagi jogalapon álló, biztosított, törvény adta – eljárási jogosultsága, hogy sértett legyen, mivel a bűncselekmény a jogát vagy jogos érdekét sértette, s miután a kár nála áll be, így a közvetlenség sem kérdéses. E törvény adta jogát viszont a Kúria jogegységi határozata elvonta.
- [80] Ami pedig az elkövető és az adós gazdálkodó szervezet viszonyát illeti, a jogegységi határozat alapján figyelmen kívül marad az is, miszerint a jogi személy egészére érvényes szervezeti, működési rend által egyaránt meghatározott mind a vele cégjogi, szervezeti kapcsolatba kerülő személyek kiválasztása, tevékenységének figyelemmel tartása, mind pedig a megfelelő belső ellenőrzési, illetve felügyeleti mechanizmus kialakítása és működtetése. (Megemlítem, hogy nyilván e körülmény folytán volt beszédes megnevezés korábbi időben a „csalárd és vétkes bukás”, vö. 1878. évi V. törvénycikk 414–417. §, utóbb 1932. évi IX. törvénycikk 1. § szerinti hitelsértés.)
- [81] Megemlítem, hogy miközben a jogegységi határozat a bűncselekményt kreáló jogalkotói akarattól eltérően a hitelezőt kiejti a sértett jogállásából [6/2018. Büntető jogegységi határozat, indokolás VI.], oda az adós gazdálkodó szervezetet teszi, akinek képviselőjében pedig a felszámoló jár el [a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Csődtv.) 27/A. § (12) bekezdés]. Miáltal olyan joghelyzet keletkezik, hogy az elkövető ellenében a pótmagánvádlói fellépésre az adós gazdálkodó szervezet válik jogosulttá.
- [82] Ezen álláspont pedig szem elől téveszti, hogy a csődbűncselekmény esetében nem az adósság ténye, az eladósodottság, avagy egy gazdálkodó szervezetnek való károkozás önmagában a bűn, hanem az, ha – az adósságrendezési eljárás közepette – a hitelezők kielégítése meghiúsul. Ezért van annak jelentősége, hogy a sértett pótmagánvádra jogosultsága nem önmagában véve a sértett eljárási fogalmiságának, hanem az anyagi jog által védett jogi érdeknek a következménye.
- [83] Másfelől pedig a sértett vádemeléshez (büntetőigény érvényesítésére) való joga – értelemszerűen – nem alapvető jog, szemben a károsulti igényének érvényesítésével. Az pedig, hogy mekkora büntetőhatalmat kap a sértett, olyan kérdés, ami nem perjogi, hanem közjogi szempont. Ezért sem tűnik helyénvalónak, ha részint a sértett vádemelési jogosultsága nem ugyanazon tőből fakadó, mint a jogalkotó büntetőjogi tényállást meghatározó akarata, avagy ha nem a közvetlen sérelmet szenvedő válik jogosulttá más vádolására.

Budapest, 2023. július 11.

Dr. Márki Zoltán s. k.,
alkotmánybíró

- [84] A párhuzamos indokolás 7. pontjához csatlakozom.

Budapest, 2023. július 11.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [85] Egyetértek a határozat rendelkező részével, ugyanakkor az Abtv. 66. § (3) bekezdésében biztosított jogkörömnél fogva – az alábbiakban kifejtettek szerint – a határozathoz a következő párhuzamos indokolás csatolását tartom szükségesnek.
- [86] 1. Az Alkotmánybíróság gyakorlata töretlen a tekintetben, hogy a hatalommegosztás rendszerében a többi állami szervnek a bíróságok jogértelmezését – különösen, ha az értelmezés a Kúria határozatában jelenik meg – el kell ismernie [lásd: 3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [14]].

- [87] Ezzel együtt a Kúria jogértelmezése sem ütközhet az Alaptörvénybe, ahogy azt a többségi határozat is megfelelően levezeti. Erre tekintettel támogatom a jogegységi döntés megsemmisítését, emellett osztom a többségi határozat indokolásának túlnyomó részét is.
- [88] Szükségesnek tartom azonban mindenekelőtt kiemelni, hogy a többségi döntés igen alaposan körüljárja a pótmagánvád intézményét, és annak kérdéskörét részletesen ismerteti, holott az csupán a sértetti mivolt – amennyiben van ilyen, és a csődbűncselekmény esetében a hitelezők szempontjából van – egy következménye lehet. A határozat több alkalommal utal a sértetti fogalomkörre, de – véleményem szerint – azt nem kellőképp kifejtve használja. Erre figyelemmel álláspontom alapján a határozat indokolásának jóval nagyobb hangsúlyt kellene fektetnie a sértetti alanyi körhöz való tartozás vizsgálatára és értelmezésére alapjogi szempontok szerint.
- [89] 2. Anyagi jogi szempontból fontos kiemelni, hogy már az 1878. évi V. törvénycikk, a Csemegi-kódex is „hitelezők kárára elkövetett” bűncselekményként hivatkozik a csődbűncselekmény korábbi formáira.
- [90] A hatályos törvényszövegben a védett jogi tárgy is a hitelezők érdekeinek védelmére fókuszál, mindezt teszi a piaccgazdaság megfelelő működése érdekében. Az elkövetési tárgy részben szintén a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyon. Az egyes elkövetési magatartásoknál, majd később az eredmény szempontjából is, a hitelezői érdekek sérülnek több esetben, valamint akár már egy hitelező kielégítésének részbeni meghiúsulása esetén befejeződik a bűncselekmény, tehát több esetben hitelezői érdeksérelem nélkül meg sem valósul. Emellett példának okáért az észszerű gazdálkodás követelményének megsértése szempontjából (amely tényállási elem) is nagy jelentősége van a hitelezők csőd-, illetve felszámolási eljárás alatt kötött egyezségének. Csupán ezen példálózó felsorolás alapján is a közvetlen sérelem (ezáltal a sértetti minőség) adott és egyértelmű, nem lehet megkerülni azokat, ahogy a jogalkotói szándékból is kitűnik.
- [91] 3. A Be. 50. §-a szerint a sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette. Az új Be. a jogalkotó indokolása alapján egyértelműsíti és pontosítja a sértetti mivolt fogalmát eljárásjogi szempontból, amelynek megállapításához a bűncselekmény törvényi tényállásának értelmezése és elemzése indokolt.
- [92] Nem feltétlen egyezik minden esetben a passzív alany – amely anyagi jogi – és a sértett fogalma – amely eljárásjogi fogalom –, ahogy ezt a többségi döntés is megerősíti. Fontos itt megjegyezni, hogy a vagyoni kár, illetve hátrány, valamint más sértési vagy veszélyeztetési cselekmény elszenvedője sem egyezik mindenben a sértett eljárásjogi fogalmával. Erre a Be.-hez fűzött Nagykommentár is utal.
- [93] Az alapul fekvő esetben azonban nem szükséges a tényállási elemek hosszas ismertetése és elemzése ahhoz, hogy egyértelművé váljon, a csődbűncselekménynél a hitelezők lehetnek sértettek, és több esetben azok is. A hitelező fogalmának meghatározásához a Csődtv. nyújt támpontot, miszerint hitelező az, akinek nem vitatott vagy elismert, bírósági eljárásban meghozott vagy hatósági határozat alapján jogerős és végrehajtható követelése van.
- [94] Ez kitűnik a korábbiakban kifejtettek felül a bűncselekmény minősített eseteiből, ugyanis azok a hitelezők számát vizsgálják a gazdasági élet tekintetében történő súlyos jogkövetkezmények szempontjából.
- [95] Ahogy a 3259/2022. (VI. 3.) AB határozat is ismertette, „a bűncselekmény fogalma önmagában is feltételez valamilyen jogsértést, illetve veszélyeztetést. Kétségtelen továbbá, hogy minden bűncselekménynek van valamilyen kihatása, következménye akár a szűkebb, akár a tágabb környezetre. Mindez azonban nem jelenti, hogy minden bűncselekménynek feltétlenül van eljárásjogi (természetes, illetve jogi személy, ekként pótmagánvádlóként fellépésre jogosult) sértettje. Ez attól függ, hogy adott törvényi tényállás diszpozíciója tárgyi ismérvként tartalmaz-e passzív alanyt, eredményt, illetve a sérelem közvetett vagy közvetlen. Mindig – és valamennyi vádindítványban felrótt bűncselekmény esetében – a konkrét törvényi tényállás mentén vizsgálendő (figyelemmel a jogalkotó által választott szabályozási technikára is), hogy pótmagánvádnak, ekként a sértett általi büntetőigény érvényesítésének van-e helye. Mindez a hamis váddal összefüggésben is helytálló, amit nemcsak az ítélezési gyakorlat, hanem az Alkotmánybíróság is megerősített” (Indokolás [41]).
- [96] 4. Álláspontom alapján leegyszerűsítve a hangsúlyt jelen esetben a feltételes módra kell helyezni, miszerint a csődbűncselekmény esetében hitelező nem feltétlen sértett, de adott esetben lehet az. A Kúria is kimondja az Alkotmánybíróság ismertetett gyakorlatával egyezően, hogy amennyiben van passzív alany, és azt a törvényi tényállás tartalmazza is, akkor van sértett.
- [97] Ezért is téves és alaptörvény-ellenes a jogegységi határozatban a hitelezők sértetti pozícióból történő kategorikus kizárása, holott mind nyelvtani, mind logikai értelmezés alapján egyértelmű a helyzet. Ezáltal teljes mértékben megfosztotta azokat – a jogalkotó szándéka szerint – a törvényi tényállásban is egyértelműen jelzett alanyi

joguktól, és a későbbiekben, ahogy arra a többségi határozat is utal, a pótmagánvádlói státusztól is.

[98] Összegezve tehát, az alaptörvény-ellenes jogegységi döntés magától a sértetti mivolttól és az ahhoz kapcsolódó jogok gyakorlásától fosztotta meg a hitelezőket, így a pótmagánvádas eljárás(tól való elesés) ennek csupán egy lehetséges következménye.

Budapest, 2023. július 11.

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

[99] A párhuzamos indokoláshoz csatlakozom.

Budapest, 2023. július 11.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: II/1759/2018.

Megjelent a Magyar Közlöny 2023. évi 109. számában.

• • •